

הגדרה: $\epsilon_{machine}$ – שגיאה יחסית:

- בתקן *float*: $|\epsilon_{machine}| \leq 2^{-23} \sim 1.19 * 10^{-7}$
- בתקן *double*: $|\epsilon_{machine}| \leq 2^{-52} \sim 2.22 * 10^{-16}$

למשל –לחשב את $x + 1 - 1$ אם $x < \epsilon_{machine}$ אז $x + 1 = 1$.**תרגיל:**

האם החלפת סדר האיברים בסכום יכולה לתת תוצאה שונה ע"י חישוב מקורב? אם כן הוכח וחשב את $1,000,000 + 1,000,000$ ב-2 דרכים שונות כשידוע שבמחשב ניתן לשמור עד 6 ספרות במנטיסה.

פתרון:

כן. 2 הדרכים הן –

$$1) 10^6 + 10^6 = 2,000,000 = 2 * 10^6$$

$$2) 10^6 + \underbrace{1 + 1 + \dots + 1}_{1,000,000 \text{ פעמים}} \Rightarrow 1,000,000 + 1 = 1,000,001$$

כעת נשים לב כי המספר 1,000,001 תופס 7 מקומות במנטיסה, כאשר למחשב יש רק 6 מקומות במנטיסה. לכן המחשב ישמור אותו בתור 1,000,000. אם נמשיך את פעולה זו של חיבור 1 כל הזמן במשך 10^6 פעמים אז נקבל בסה"כ שהמחשב ישמור את החיבור של הכול בתור 1,000,000.

שגיאת קירוב

תזכורת: תהא f פונקציה גזירה $n + 1$ פעמים ברציפות בקטע $[x_0, x]$. אזי טור טיילור מסביב לנקודה x_0 הוא –

$$f(x) = \sum_{i=1}^N f^{(i)}(x_0) * \frac{(x - x_0)^i}{i!} + R_{N+1}(x)$$

כאשר –

$$R_{N+1}(x) = \frac{f^{(N+1)}(c)}{(N+1)!} * x^{N+1}$$

כאשר $x_0 \leq c \leq x$.

תרגיל:

קרבו את הפונקציה e^{2x} ע"י טור טיילור עד סדר 2 סביב $x_0 = 1$ בקטע $[1,10]$.

פתרון:

$$f(x) = \sum_{i=0}^2 f^{(i)}(1) * \frac{(x-1)^i}{i!} + R_3(x)$$

$$f(x) = e^{2x} \Rightarrow f'(x) = 2e^{2x} \Rightarrow f''(x) = 4e^{2x} \Rightarrow f^{(3)}(x) = 8e^{2x} \dots (f^{(i)}(x) = 2^i e^{2x})$$

לכן –

$$f(x) \approx e^2 + \frac{2e^2(x-1)}{1!} + \frac{4e^2(x-1)^2}{2!} + R_3(x)$$

$$R_3(x) = \frac{8e^{2c}(x-1)^3}{3!}$$

מאחר ו- $1 \leq x \leq 10$ אז גם - $1 \leq c \leq 10$ ונוכל לחסום את השגיאה –

$$|R_3(x)| \leq \frac{8e^{20} * 9^3}{6}$$

שגיאה מתפשטת

הגדרה: שגיאה מתפשטת זה חישוב שגיאה **בפלט** כשגיאה המושפעת מהקלט.

תזכורת:

- שגיאה מוחלטת - $\Delta x = |x - x^*|$
- שגיאה יחסית - $\delta_x = \left| \frac{\Delta x}{x} \right|$

נוסחה לשגיאה: בהינצן פונקציה $u: \mathbb{R}^n \rightarrow \mathbb{R}$, $u(x_1, \dots, x_n)$ סקלרית אזי -

- שגיאה מתפשטת מוחלטת -

$$\Delta u = \sum_{i=1}^n \left| \frac{\partial u}{\partial x_i} \right| * \Delta x_i$$

- שגיאה מתפשטת יחסית -

$$\delta_u = \frac{\Delta u}{u} = \frac{\sum_{i=1}^n \left| \frac{\partial u}{\partial x_i} \right| * \Delta x_i}{u}$$

החסם לשגיאה המוחלטת:

$$\Delta u \leq \max_{1 \leq i \leq n} \left(\left| \frac{\partial u}{\partial x_i} \right| * \sum_{i=1}^n x_i \right)$$

תרגיל:

מהו חסם לשגיאה המתפשטת המוחלטת והיחסית של נפח כדור -

$$v(R, \pi) = \frac{4\pi R^3}{3}, v: \mathbb{R}^2 \rightarrow \mathbb{R}$$

כאשר $\pi^* = 3.14$ (ערך מקורב של π), נניח כי $\pi = 3.14159$. עוד אנו יודעים כי - $R^* = 5.3$

(ערך מקורב של R) וגם - $\Delta R = 0.05$.

פתרון:

נמצא את השגיאה היחסית של π :

$$\Delta \pi = |\pi - \pi^*| = |3.14159 - 3.14| = 0.0016$$

עוד אנו יודעים כי -

$$\Delta R = |R - R^*| \Rightarrow R = 5.3 + 0.05 = 5.305$$

נרצה לחסום את -

$$\Delta v = \left| \frac{\partial v}{\partial R} \right| * \Delta R + \left| \frac{\partial v}{\partial \pi} \right| * \Delta \pi$$

נחשב את הנגזרות החלקיות -

הפונקציה:

$$v(R, \pi) = \frac{4\pi R^3}{3}$$

ולכן (נשתמש בקרובים שידועים לנו לחישוב הנגזרות החלקיות) -

$$\left| \frac{\partial v}{\partial R} \right| = |4\pi R^2|_{(5.3, 3.14)} = 4 * 3.14 * (5.3)^2 = 352.81$$

$$\left| \frac{\partial v}{\partial \pi} \right| = \left| \frac{4R^3}{3} \right|_{(5.3, 3.14)} = \frac{4 * 5.3^3}{3} = 198.5$$

ולכן -

$$\Delta v = \left| \frac{\partial v}{\partial R} \right| * \Delta R + \left| \frac{\partial v}{\partial \pi} \right| * \Delta \pi = 352.81 * 0.05 + 198.5 * 0.0016 = 17.96$$

ומכאן נגיע לשגיאה המתפשטת היחסית -

$$\delta_v = \frac{\Delta v}{v(5.305, 3.14159)} = \frac{17.96}{623.61} \approx 0.0288$$

■

מספר מצב (Condition Number)

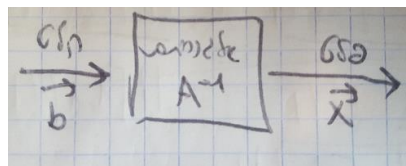
נשים לב לשתי מערכות של משוואות –

$$\begin{cases} x + y = 2 \\ x + 1.01y = 2.01 \end{cases} \Rightarrow x = y = 1, \quad \begin{cases} x + y = 2 \\ x + 1.01y = 2.02 \end{cases} \Rightarrow x = 0, y = 2$$

נשים לב כי שתי משוואות אלו מאוד דומות אבל נשים לב שפתרון הוא מאוד שונה אחד מהשני. נרשום בצורת מטריצות –

$$A = \begin{bmatrix} 1 & 1 \\ 1 & 1.01 \end{bmatrix}, A\vec{x} = \vec{b}$$

$$\vec{x} = A^{-1}\vec{b}$$

הבעיה: למצוא $\vec{x}$ כך ש- $A\vec{x} = \vec{b}_1$. קיימת אי-וודאות לגבי ערכו של b_1 .

מסקנה: אי אפשר למצוא ערך מקורב של $\vec{x}$ כי אם במקום $\vec{b}_1$ נציב ווקטור אחר כקירוב ל- $\vec{b}_1$, למשל $\vec{b}_2$, נקבל $\vec{x}$ שזה פתרון שונה לחלוטין.

לבעיות אלו קוראים *ill-conditioned*, לא מוצגת היטב או אלגוריתם "חולה". במקרה של אלגוריתם "חולה" צריך להכניס נתונים מדויקים יותר או לשפר את האלגוריתם.

$C.N$ (condition number) נותן הערכה פי כמה השגיאה בפלט גדולה מהשגיאה בקלט!

$$C = \left| \frac{\delta_{\text{פלט}}}{\delta_{\text{קלט}}} \right|$$

מספר מצב של פונקציה גזירה

$$\begin{aligned} C(x) &= \left| \frac{\delta_y}{\delta_x} \right| = \lim_{h \rightarrow 0} \left| \frac{\frac{\Delta f}{f}}{\frac{\Delta x}{x}} \right| = \lim_{h \rightarrow 0} \left| \frac{\frac{f(x+h) - f(x)}{f(x)}}{\frac{x+h-x}{x}} \right| = \\ &= \lim_{h \rightarrow 0} \left| \frac{f(x+h) - f(x)}{h} \right| * \left| \frac{x}{f(x)} \right| =_{\text{אם } f \text{ גזירה}} \left| \frac{f'(x) * x}{f(x)} \right| \end{aligned}$$

ולכן –

$$C(x) = \left| \frac{f'(x) * x}{f(x)} \right|$$

מסקנה: אם c גדול מאוד אזי שגיאה קטנה בקלט יכולה להוביל לשגיאה גדולה בפלט!

$$\delta_{f(x)} \approx C * \delta_x$$

אם $C \equiv 1$ אז $\delta_{f(x)} \approx \delta_x$, ומכאן שגיאה יחסית בפלט כגודל השגיאה היחסית בקלט.

אם $f \equiv 1$, אז לכל h - $f(x+h) - f(x) = 0$, ומכאן $\delta_f = 0$. לכן, לכל שגיאה יחסית בקלט, הפלט יהיה מדויק.

אם $C \gg 1$ (גדול ממש מ-1) אז הבעיה של לחשב את $f(x)$ היא לא מוצגת היטב (אם C עד 10 אז זה בסדר).

מספר מצב של פונקציה בנקודה x :

ברצוננו לחשב את $f_1(x) = \frac{1}{x^2+1}$, $f_2(x) = \frac{(3x^4-10)^2}{12}$ נחתכות ב- $x = \sqrt{2}$.
ונרצה לקבוע באיזו פונקציה עדיף להשתמש מבחינת שגיאה מתפשטת.
ענה על השאלה הזאת במונחים של מספר מצב. נחשב את $C(\sqrt{2})$ של שתי הפונקציות ונבחר בפונקציה בעלת C הנמוך יותר.

פתרון:

נחשב את פונקציות מספרי המצב של f_1, f_2 :

$$C_1(x) = \left| \frac{f_1'(x)}{f_1(x)} * x \right| = \left| \frac{-\frac{2x}{(x^2+1)^2} * x}{\frac{1}{x^2+1}} \right| = \frac{2x^2}{x^2+1}$$

$$C_2(x) = \left| \frac{f_2'(x)}{f_2(x)} * x \right| = \left| \frac{\frac{2(3x^4-10) * 12x^3}{12}}{\frac{(3x^4-10)^2}{12}} \right| = \frac{24x^4}{3x^4-10}$$

נציב $x = \sqrt{2}$:

$$C_1(\sqrt{2}) = \frac{2 * 2}{2 + 1} = \frac{4}{3}$$

$$C_2(\sqrt{2}) = \frac{24 * 2^2}{3 * 2^2 - 10} = 48$$

מתקיים כי $C_1(\sqrt{2}) < C_2(\sqrt{2})$ ולכן נבחר את f_1 מבחינת הפחתת השגיאה המתפשטת.

נחשב -

$$f_1(\sqrt{2}) = \frac{1}{2+1} = \frac{1}{3}$$

■

תרגיל:

$$f(x) = \frac{1}{1-x}$$

נחשב מספר מצב של הפונקציה בנקודות -

$$x_0 = 2, x_1 = 1.1, x_2 = 1.01, x_3 = 1.0001$$

פתרון:

נשים לב כי לפונקציה יש אסימפטוטה אנכית בנקודה - $x = 1$. נחשב את פונקציית מספר המצב -

$$C(x) = \left| \frac{-\frac{1}{(1-x^2)^2} * x}{\frac{1}{1-x}} \right| = \left| \frac{x}{1-x} \right|$$

נחשב -

$$C(2) = \left| \frac{2}{1-2} \right| = 2$$

$$C(1.1) = \left| \frac{1.1}{(1-1.1)} \right| = 11$$

$$C(1.01) = \left| \frac{1.01}{1-1.01} \right| = 101$$

$$C(1.0001) = \left| \frac{1.0001}{1-1.0001} \right| = 10,001$$

ונשים לב שככל שניקח נקודה קרובה יותר ל-1, מספר המצב ממשיך לגדול, וזה נובע מהסינגולריות של הפונקציה בנקודה - $x = 1$.

■